

De OndernemersBiografie

Mythe & Werkelijkheid

Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis
Cruquiusweg 31
1019 AT Amsterdam

Biografie Instituut
Metze Research

10 november 2006

RuG

De OndernemersBiografie

Mythe & Werkelijkheid

De ondernemer, omgeven met mythes, is vanouds een van de meest controversiële figuren in de samenleving - in sommige kringen verguisd en in andere juist geprezen. Ideaal voer voor biografen zou men zeggen. Toch zijn lange tijd ondernemers in vergelijking met bijvoorbeeld schrijvers, dominees, kunstenaars en politici in Nederland stiefmoederlijk bedeed met biografieën. Hierin is de laatste jaren verandering gekomen. De ondernemersbiografie is in opkomst.

Het congres met als thema Mythe & Werkelijkheid heeft ten doel verleden, heden en toekomst van de ondernemersbiografie aan de orde te stellen. Vragen die tijdens dit congres onder de loep worden genomen zijn onder meer: Wat zijn de specifieke kenmerken van een ondernemersbiografie? Wat is de meerwaarde van de ondernemersbiografie voor de sociale en economische geschiedschrijving? Wie schreven en schrijven ondernemersbiografieën? Met welke motieven en voor wie? Wat leverden hun inspanningen op? Heeft de ondernemersbiografie een belang dat strijdig is met dat van het bedrijfsleven? Wat zijn de toekomstperspectieven voor de ondernemersbiografie? En ook: van welke ondernemers zou een biografie geschreven moeten worden?

Albert Heijn (*Anneke Boot*)

Programma vrijdag 10 november 2006

Dagvoorzitter Vic van de Reijt

10:30	Ontvangst met koffie
11:00-11:15	Opening congres
11:15-11.45	De moeizame opkomst van de ondernemersbiografie in Nederland <i>dr. Jacques van Gerwen</i>
11.45-12:15	De zwaarte van levensverhalen <i>dr. Ben Gales en prof.dr. Pim Kooij</i>
13:15-13.45	LUNCH
13:15-13.45	Voorbeeld of tijdsbeeld <i>drs. Wessel Gossink</i>
13.45-14.15	Ondernemers en hun maatschappelijke achtergronden <i>drs. Jos van Hezewijk</i>
14.15-14.45	Oude levens nieuwe kwesties <i>dr. Hans Renders</i>
14.45-15:15	Tussen stoommachine en zoekmachine <i>prof.dr. Luchien Karsten</i>
15:45-16.15	THEEPAUZE
15:45-16.15	Dr. Hans Max Hirschfeld. Bankier, Diplomaat, Topambtenaar of Staatsman <i>prof.dr. Meindert Fennema</i>
16.15-16:45	Biografisch Woordenboek van Nederlandse Ondernemers <i>drs. Matthijs Dicke en dr. Joop Visser</i>
16.45-17.15	Het Interbellum: Krachtproef voor het ondernemerschap <i>prof.dr. Arie van der Zwan</i>

BORREL

Lezingen

De moeizame opkomst van de ondernemersbiografie in Nederland

Jacques van Gerwen

Initiatieven van het bestuur van het Nederlandsch Economisch Historisch Archief (NEHA) vanaf 1948 om aandacht te vragen voor de persoon van de ondernemer bleven lange tijd tamelijk vruchteloos. Vandaag de dag is de ondernemersbiografie een populair genre. Deze twee feiten roepen de vraag op hoe de 'markt' voor ondernemersbiografieën zich de afgelopen zestig jaar in Nederland heeft ontwikkeld. Hoe kan deze ontwikkeling worden verklaard? Voor de beantwoording van deze vragen is het zinvol aanbod- en vraagfactoren onder de loep te nemen.

De zwaarte van levensverhalen

Ben Gales en Pim Kooij

De ondernemer was lange tijd een nagenoeg verwaarloosbare variabele in de economische geschiedschrijving. Inmiddels hebben we met een biografische hausse te maken. De vraag is wat levensverhalen en vooral ondernemersbiografieën betekenen voor de academische geschiedschrijving.

Voorbeeld of tijdsbeeld

Wessel Gossink

Nederland kent sinds de jaren zestig een groeiend aantal ondernemersprijzen. Uitblinkende Topmannen en Zakenvrouwen van het Jaar worden als een lichtend voorbeeld gepresenteerd aan hun collega's. In de ideale ondernemer worden de veranderende eisen van modern ondernemerschap en verschuivende machtsverhoudingen geprojecteerd.

Ondernemers en hun maatschappelijke achtergronden

Jos van Hezewijk

In de maatschappelijke elite - waaronder topondernemers - vallen interne samenhangen te bespeuren, op basis van afkomst (adel, patriciaat), onderlinge huwelijken, opleiding, lidmaatschappen, religie en wereldbeschouwing, en politieke affiliatie. Tot in de jaren negentig leken deze samenhangen slechts langzaam te veranderen. Intussen vormde zich echter in ondernemersland een nieuwe groep vrijbuiters, die begin 21^e eeuw zelfs een greep deed naar de politieke macht. In hoeverre hebben de ondernemers van nu herkenbare maatschappelijke en levensbeschouwelijke achtergronden?

Oude levens nieuwe kwesties

Hans Renders

Wie over biografieën spreekt, heeft het doorgaans over de biografieën van politici of schrijvers. Spreken politici of schrijvers meer tot de verbeelding of maken hun biografen er meer werk van dan hun collega's die ondernemers onder de loep nemen. Kortom: zorgt een verschil van beroepsgroep ook voor een verschil in biografieën. Is de ondernemersbiografie anders dan de biografie van een schrijver? Hoe is de ontvangst door critici van ondernemersbiografieën? Hans Renders zal aan de hand van een aantal Nederlandse biografieën ingaan op overeenkomsten en verschillen tussen de schrijversbiografie en de ondernemersbiografie.

Tussen stoommachine en zoekmachine: waar staat de ondernemersbiografie in de managementliteratuur?

Luchien Karsten

De huidige managementliteratuur worstelt met een dilemma: bestaan organisaties omdat zij zich aanpassen aan de omgeving of overleven organisaties omdat zij de omgeving een eigen handelwijze opleggen. In de eerste benadering is vooral aandacht besteed aan de invloed van institutionele krachten zoals aan technologische ontwikkelingen. In de tweede benadering wordt het accent vooral gelegd op leiderschap, organisatiecultuur en interne machtsconstellaties en heeft nauwelijks oog voor externe ontwikkelingen. Ondernemersbiografieën worden daarbij echter nauwelijks geraadpleegd. Biedt dit genre theoretisch onvoldoende zicht op het gestelde dilemma? Of is er voor dat genre alleen interesse om de processen te begrijpen die hebben geleid tot het ontstaan van een specifieke onderneming maar voor het algemene functioneren van de organisatie in een breder verband te weinig inzicht verschaft?

Dr. Hans Max Hirschfeld. Bankier, Diplomaat, Topambtenaar of Staatsman?

Meindert Fennema

De eerste tien jaar van zijn werkzaam leven werkte H.M. Hirschfeld bij de Rotterdamsche Bankvereniging en bij de Javasche Bank. De laatste tien jaar was hij commissaris bij de Rotterdamsche Bank en een vijftiental grote bedrijven. Toch wordt Hirschfeld door de meeste historici als een ambtenaar beschouwd, als een bekwaam diplomaat misschien, maar niet als bankier. In deze bijdrage staat Hirschfelds rol centraal op de breuklijn van overheid en bedrijfsleven. Wat bepaalt of iemand bankier is, diplomaat, ambtenaar of staatsman? Of beter nog: wie bepaalt of iemand bankier is, diplomaat, ambtenaar of staatsman? Gaat het dan om de interpretatie van de biografie die een keuze maakt uit de veelheid aan functies die de beschrevene vervulde? En hoe komt die keuze tot stand? Is dat een keuze die door het biografisch onderzoek bepaald wordt of bepaalt die keuze het biografisch onderzoek?

Biografisch Woordenboek van Nederlandse Ondernemers

Matthijs Dicke en Joop Visser

Niet alleen de arbeidersbeweging heeft recht op een eigen collectieve biografie, ook voor de groep van de ondernemers in Nederland is het hoog tijd de maatschappelijke en economische lotgevallen van de belangrijkste individuen overzichtelijk op te tekenen. Nederland loopt wat dat betreft internationaal achter. Het belang van zo'n project is duidelijk, maar de verwezenlijking ervan stuit op een aantal theoretische en praktische problemen.

Het Interbellum: Krachtproef voor het ondernemerschap

Arie van der Zwan

Het Interbellum (1919-1939) is voor het bedrijfsleven een periode van scherpe op- en neergang geweest, en bovendien van *Umwertung aller Werte*. De open Nederlandse economie ondervond ernstige hinder van het economisch nationalisme dat om zich heen greep. Grote bedrijven verplaatsten hun productie naar hun afzetgebieden en grepen naar kartelvorming. De rol die het nieuwe ministerie van Economische Zaken speelde, was niet altijd in het landsbelang. Geen land in West-Europa heeft gedurende het Interbellum zo slecht geboerd als Nederland. De opstelling van het Nederlandse bedrijfsleven direct na de Duitse bezetting in Mei 1940, valt voor een deel terug te voeren op deze voorgeschiedenis.

Sprekers

Jacques van Gerwen

is onderzoeker bij het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG). Momenteel verricht hij onderzoek naar Nederlandse ondernemers en ondernemerschap in de twintigste eeuw en is hij initiatiefnemer van de website met biografische informatie over Nederlandse ondernemers (www.iisg.nl/ondernemers).

Ben Gales

is verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen en is geïnteresseerd in economische- en bedrijfsgeschiedenis. Hij schreef een groot aantal bedrijfshistorische publicaties. In 2002 promoveerde hij op het proefschrift *Bovengronds ondergronds. Techniek en markt van de Limburgse steenkolenmijnbouw gedurende de achttiende en negentiende eeuw* (KU Nijmegen).

Pim Kooij

studeerde aan de Rijksuniversiteit Groningen waar hij in 1988 hoogleraar Regionale Geschiedenis werd. Sinds 1998 combineert hij een leerstoel Economische en Sociale Geschiedenis aan de RUG met een leerstoel Agrarische Geschiedenis aan Wageningen Universiteit. Hij is tevens directeur van het Nederlands Agronomisch Historisch Instituut. In 1993 organiseerde hij voor het KNHG een congres over Nederlandse ondernemers en het buitenland. Als promotor begeleidde hij de biografieën van Derk Mansholt en Dien Hoeting, alsmede van de ondernemers Willem Albert Scholten en sinds kort die van Anton Kröller.

Wessel Gossink

is redacteur van *Het Financieele Dagblad*. Hij studeerde scheikundige technologie en journalistiek aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij verricht zijn afstudeeronderzoek naar prijswinnende ondernemers in Nederland.

Jos van Hezewijk

studeerde sociale geografie en is directeur van Elite Research. Hij schreef diverse boeken over de achtergronden, samenstelling en netwerken van de economische elite, waaronder *De topelite van Nederland*, *De netwerken van de topelite*, en, meest recent, *De nieuwe elite van Nederland*.

Hans Renders

schreef de biografieën van Jan Hanlo en Jan Campert. In 2004 publiceerde hij *Gevaarlijk Drukwerk. Een vrije uitgeverij in oorlogstijd*. Hij is directeur van het Biografie Instituut en tevens verbonden aan de Masteropleiding Journalistiek van de Rijksuniversiteit Groningen. Hij was mederedacteur van *Inkpatronen. De Tweede Wereldoorlog en het boekbedrijf in Nederland en Vlaanderen*, verschenen in 2006.

Luchien Karsten

is bijzonder hoogleraar Grondslagen van Management aan de faculteit bedrijfskunde aan de Rijksuniversiteit Groningen. Daarnaast is hij gasthoogleraar aan Nottingham Trent Universiteit en IGR, universiteit Rennes. Hij coördineert een tempus-project met Rusland en is betrokken bij samenwerking met universiteiten in Burkina Faso en Tanzania. Zijn onderzoeksinteresse richt zich op managementconcepten, management en tijd en geschiedenis van multinationals.

Meindert Fennema

is verbonden aan de afdeling Politicologie van de Universiteit van Amsterdam en aan het Instituut voor Migratie en Etnische Studies. In het voorjaar van 2007 zal verschijnen: *Dr. H.M. Hirschfeld: Architect van Herrijzend Nederland*. Een boek over sociaal kapitaal en politieke participatie van migranten is in voorbereiding.

Matthijs Dicke

maatschappijhistoricus, is directeur van Stad en Bedrijf, onderzoeksbureau voor stads- en bedrijfsgeschiedenis in Rotterdam dat hij oprichtte als voortzetting van het Centrum voor Bedrijfsgeschiedenis (EUR). Diverse bedrijfshistorische publicaties verschenen van zijn hand. Bovendien was hij eindredacteur bij het biografisch woordenboek *Rotterdamse Ondernemers 1850-1950*.

Joop Visser

was werkzaam aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, ondermeer als directeur van het Centrum voor Bedrijfsgeschiedenis. Hij promoveerde op het fenomeen van de bedrijfsbezettingen in Europa in de 20ste eeuw. Hij was projectleider en redacteur van *Rotterdamse Ondernemers 1850- 1950*.

Arie van der Zwan

werkte in het bedrijfsleven, voor hij in 1972 in Rotterdam werd benoemd tot hoogleraar commerciële economie. Van 1983-1988 was hij president-directeur van de Nationale Investeringsbank. Na een korte periode leiding te hebben gegeven aan Vendex International, als opvolger van Anton Dreesmann, vestigde hij zich als zelfstandig adviseur. Van der Zwan schreef biografieën van J. Goudriaan (president-directeur van de NS), H.M. Hirschfeld (directeur-generaal van het ministerie van EZ), en recent van F.H. Fentener van Vlissingen (SHV).

Biografie Instituut
Rijksuniversiteit Groningen
Oude Kijk in 't Jatstraat 26
9712 EK Groningen
Biografie.Instituut@rug.nl
Tel: 050 3635816
www.biografieinstituut.nl

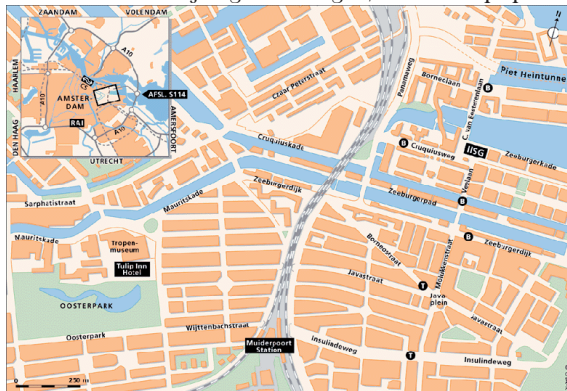
Internationaal Instituut voor
Sociale Geschiedenis
Cruquiusweg 31
1019 AT Amsterdam
info@iisg.nl
Tel: 020 6685866
www.iisg.nl/ondernemers

Metze Research
Ooijse Bandijk 42
6576 JE Ooij
research-unit@metze-
research.com
Tel : 024 6632328
www.metze.nl

Aanmelden

De kosten van deelname (inclusief lunch en borrel) bedragen 10 euro (studenten 5 euro).
Aanmelding door overmaking vóór 1 november van het bedrag
op rekeningnummer 411890805 t.n.v. IISG o.v.v. Congres IISG/BI/2612.

Routebeschrijving: www.iisg.nl/addressnl.php

Deze dag wordt ondersteund door:
IISG, Biografie Instituut, Metze Research,
Posthumus Stichting, Werkgroep Biografie,
Uitgeverij Balans.

